

בתי נפש

גיליון שביעי

שהשאר אחריו ברכה הגאון
רבי שלמה כהן זצ"ל אבד"ק צילץ
בן הגאון רבי משולם זלמן כהן זצ"ל אב"ד ור"מ פיורדא
בעל 'בגדי כהונה', 'משען המים' ו'נחלת אבות'

פרשת אמור

דרחמנא ניהו וא"כ מזכה הקב"ה לכהנים, אבל אי אמרינן שלוחא דידן ניהו אין אנו אומרים משולחן גבוה קזכו, רק שהשי"ת צוה לנו ליתן לכהנים המתנות חלף עבודתם ע"ש. וכתב שם דמוכח דכהנים משולחן גבוה קזכו וממילא שלוחא דרחמנא ניהו, והיינו ממה דאיתא במדרש רבה ויקרא פ"י ס"ג ג' משל לבן מלכים שנתגאה לבו ולקח הסייף לחתוך את אביו, א"ל פדגוגו אל תייגע את עצמך תן לי ואני חותך, הציץ המלך עליו א"ל יודע אני להיכן היתה כוונתך מוטב שיתלה הסרחון בך ולא בבני, חייך מפלסין ידי לית את זייע ומוותר מפתורי את אכיל כו', כך אהרן אמר אם בונים הם אותנו הסרחון נתלה בהן מוטב שיתלה הסרחון בי ולא בישראל, א"ל הקב"ה מן פלסין ידי לית את זייע ומן המקדש לא יצא, ומוותר פתורי את אכיל והנותר מן המנחה כו', וא"כ הרי חזינו דמשולחן גבוה קזכו דאמור ומוותר פתורי את אכיל, ע"ש בתפארת הגרשוני הנ"ל היטב.

תו אקדים מה דאיתא בהרמב"ן סדר זו, הא דאמור אמור אל הכהנים בני אהרן, ולא כתב אמור אל אהרן ואל בניו סתם, הכהנים למה לי, ללמודינו דאפילו בלא ביאת מקדש לא יטמאו במות לעולם מצד מעלתם שהם כהני ה' עכ"ל.

ולפ"ז מבואר המדרש הנ"ל היטב, **אמור אל הכהנים**, וקשה קושית הרמב"ן הנ"ל למה לי הכהנים, לזה אמר הה"ד **יראת ה' טהורה מיראה שנתירא אהרן** דהיינו אולי יתלה הסרחון בבן המלך הקב"ה דהוא ישראל, אשר מחמת זה אמר מוטב שיתלה הסרחון בי כנ"ל, משום הכי זכה וניתנה לו פרשה זה שאינה זה ממנו ולא מבניו ולא מבני בניו עד סוף כל הדורות, עד סוף כל הדורות דייקא, ור"ל לעולם זכה לפרשה זו אפילו בזמן שאינם נכנסים לבית המקדש, והיינו

במדרש רבה פכ"ו ס' ו' סדר זו, **אמור אל הכהנים, הה"ד** (תהלים י"ט י') **יראת ה' טהורה עומדת לעד, אמר ר' לוי מורא שנתירא אהרן מלפני הקב"ה זכה וניתנה לו הפרשה הזו שאינה זה ממנו ולא מבניו ולא מבני בניו עד סוף כל הדורות ואיזה זו פרשת המת שנאמר ויאמר ה' אל משה אמור אל הכהנים בני אהרן בני אהרן עכ"ל.** ויש לדקדק מה היה קשה ליה דאמור הה"ד יראת ה' וגו', ועוד מה היה היראה שנתירא אהרן אשר מחמת זה זכה לפרשת המת. והיפה תואר כתב שזהו שכתב המדרש לעיל פ"ג ס' ז' ואתנם לו מורא ויראני (מלאכי ב' ה') ע"ש, וקשה למה פרט פרשת המת דווקא ע"י מורא זו, דהא באמת לעיל כתיב שזכה שבניו בני מומין חלקו בקדשים מחמת זה ע"ש, ואמאי כתב הכא פרשת המת.

על כן נלע"ד לבאר היטב עפ"י מה דאיתא שני טעמים דכהנים לא יטמאו למות, חדא משום דנכנסו למקדש עיין בילקוט סדר זו (רמז תרכ"ז), וחדא משום קדושת עצמן דנקראו כהני ה' כדאיתא במפורשים (עיין להלן בשם הרמב"ן), והנפק"מ ביניהם, אי מחמת שנכנסו למקדש א"כ כל זמן שבית המקדש קיים שפיר מן הראוי שלא לטמא, אבל בזמן שאין בית המקדש קיים אז שפיר יוכל לטמא, משא"כ להך דנקראו כהני ה' וקדושים בעצמן, וא"כ בכל עת הוי הכהנים קודש דכיון דנקראו כהני ה' והנה זה תליא אי כהנים שלוחא דרחמנא ניהו אז שפיר נקראו כהני ה', משא"כ אי כהנים שלוחא דידן ניהו (עיין בזה בקדושין (כ"ג:) ובגדרים (ל"ח:)), א"כ מהיכא תיתי מיקרי כהני ה' כיון דשלוחא דידן ניהו, וזה פשוט.

תו אקדים מה דאיתא בספר תפארת הגרשוני סדר בהעלותך, אי אמרינן כהנים משולחן גבוה קזכו (ביצה כ"א.) היינו משום דכהנים שלוחא

אמור אל הכהנים, בקיצור הוי להשיב על הריגת הכהנים נהרג, והנהו שתי אמירות לי אתה אומר אמור אל הכהנים, אין לו מובן כלל.

וְנִלְ לבאר דרך דרוש היטב, ואקדים לי הסוגיא דסנהדרין דף נ"ג ע"א, דאיתא התם א"ל ר"ז לאביי שאר הנסקלין דלא כתיב בהו סקילה דגמרי מאוב וידעוני במאי גמרי' במוות יומתו גמרי' או בדמיהם במ גמרי, א"ל בדמיהם במ גמרי דאי במוות יומתו גמרי דמיהם דמיהם למה לי. נמצא דמיהם במ דכתיב באוב וידעוני קאי להורות דשאר דמיהם הנאמר במקום אחר נמי בסקילה.

וְעוֹד י"ל דמיהם במ איצטריך באוב וידעוני, אף אי דניליף ממות ימותו על שאר הנסקלין, והיינו עפ"י מה דאיתא לקמן דף ס"ה ע"א במתני' בעל אוב כו' וידעוני כו' הרי אלו בסקילה, והנשאל בהם הרי אלו באזהרה, ופירש"י והנשאל בהם שבא ושואל בהם להגיד לו דבר העתיד כגון שאול, באזהרה דאל תפנו אל האובות עכ"ל. והקשו תוס' שם ד"ה והנשאל כו' דאי אל תפנו אזהרה לנשאל א"כ יהא בכרת דכתיב בפ' קדושים והנפש אשר תפנה וגו' והכרתי אותה, ע"ש היטב. אך י"ל כיון דכתיב דמיהם במ באוב וידעוני, א"כ ממעט דמיהם במ ולא בנשאל, דהנשאל אינו רק באזהרה בעלמא, כן י"ל לכאורה. וא"כ לפ"ז אי אמרינן שאר הנסקלין ילפינן ממות יומתו, א"כ מוכח מדמיהם במ דהנשאל אינו רק באזהרה כנ"ל, אבל אי לא ילפינן ממות יומתו שאר הנסקלין, א"כ איצטריך דמיהם במ לגזירה שוה לשאר נסקלין, ולא מוכח דהנשאל אינו רק באזהרה כקושית תוס' הנ"ל.

תו אקדים מה דאיתא עוד שם בסנהדרין דף נ"ג ע"א, א"ל ר"א מדיפתי לרבינא ואי במוות יומתו גמרי מאי קא קשיא ליה כו', א"ל שאר הנסקלין גופא קא קשיא ליה, דאי במוות יומתו גמרי עד דגמרי מאוב וידעוני לגמרו מאשת איש, ופירש"י דאינו רשאי למושכה להחמיר הלכך בדמיהם במ גמרי ע"ש. והקשו תוס' ד"ה דאי במוות יומתו גמרי וכו' א"כ גזירה שוה מאי אהני דבלא"ה סתם מיתה חנק, וי"ל דלאו דוקא מאשת איש דאיכא למימר דליגמר מרוצח דהוי בסיף עכ"ל.

והנה לעיל דף נ' ע"א וע"ב מפלפל הגמ' אי סייף חמור או סקילה חמורה ע"ש, וא"כ אי סקילה חמורה שפיר קשה קושיא הנ"ל, דאי במוות יומתו גמרי ליליף מרוצח בסיף כמ"ש התוס' הנ"ל, אבל אי סייף חמור א"כ לא קשיא דליליף מרוצח דהוי בסיף, הא אין אתה רשאי למושכה ולהחמיר כדאיתא בגמ' הנ"ל וברש"י ע"ש הסוגיא היטב, וממילא שפיר י"ל דגזירה שוה ילפינן ממות יומתו, ודמיהם במ דכתיב באוב וידעוני קאי למעט במ דווקא דמיהם ר"ל חייב מיתה, משא"כ בנשאל אינו רק אזהרה כנ"ל.

והנה שם בסנהדרין דף נ' ע"ב איכא לימוד אחד דסקילה חמורה מסייף מקל וחומר דחנק חמור מסייף, דאב ואם דהוקש כבודם לכבוד המקום ומכה אותם בחנק ע"ש, וסקילה חמורה מחנק מדאפקיה רחמנא ארוסה מכלל נשואה לסקילה, א"כ מכל שכן דחמור מסייף הקל מחנק ע"ש לר"ש. אך בתוס' שם דף נ' ע"א ד"ה אדרבה חנק

כי מחמת יראתו שלא יתלה הסרחון בבן המלך מלכים קב"ה דהם ישראל, זכה משולחן גבוה דאמר לו קב"ה ומותר פתורי את אכיל כנ"ל, וא"כ ממילא הוי שלוחא דרחמנא ומיקרי כהני ה', ומשום הכי קדושתן מחמת עצמן ולעולם אל יטמאו וכמ"ש הרמב"ן הנ"ל, והנפק"מ שיהיה לדורי דורות אפילו בזמן שאין בית המקדש קיים כנ"ל באריכות, וזה שסיים המדרש הנ"ל **שנאמר אמור אל הכהנים בני אהרן**, ומיתורא הכהנים מוכח דהם כהני ה' וקדושתן לעולם, וזה זכה אהרן מחמת יראתו שלא יתלה הסרחון בבן מלך כנ"ל באריכות וק"ל.

ובזה מבוארים היטב מקראי הקודש, אמור אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם לנפש לא יטמא בעמיו, וקשה שני אמירות למה, אמור ואמרת, וגם הכהנים בני אהרן, מי לא ידע כי הם בני אהרן. אבל לדברינו הנ"ל יובן היטב, אשר יש לדקדק עוד, הבעל הטורים כתב ואמרת בגימטריא לדורות ע"ש, ואמאי מרמז טפי לדורות הכא מכל שאר פרשיות התורה. אבל לדברינו הנ"ל מבואר היטב, והכי פירושו **אמור אל הכהנים**, ור"ל קודם כל תהא אמירה לכהנים, **בני אהרן**, ר"ל שידעו שהם בני אהרן, וא"כ ממילא הם כהני ה', כי אהרן זכה לזה מחמת שאמר מוטב שיתלה הסרחון בי מבישראל כנ"ל באריכות, וזהו **הכהנים** שהם כהני ה' כנ"ל בהרמב"ן, ואח"כ **ואמרת אליהם לנפש לא יטמא**, דאז אם תקדים אמירה להן שהם כהני ה' מחמת בני אהרן כנ"ל, ידעו כי גם לדורות נהוג כן אף בזמן שאין בית המקדש קיים כנ"ל באריכות. וזהו שפירש הבעל הטורים הנ"ל ואמרת בגימטריא לדורות, ר"ל משום הכי הקדים מקודם הדיבור שהם בני אהרן, כדי לרמז להם הכא שזהו נמי לדורות לנפש לא יטמא כנ"ל וק"ל.

במדרש ילקוט סדר זו (רמז תרכ"ו) וז"ל **אמור אל הכהנים בני אהרן, מה כתיב למעלה מן הענין, ואיש או אשה כי יהיה בהם אוב או ידעוני, מה כתיב אחריו אמור אל הכהנים, מה ענין זה אצל זה. אלא שצפה הקב"ה שעתיד שאול למלוך על ישראל ולהרוג את הכהנים ולדרוש באוב, אמר ר"י דסכנין בשם ר' לוי מלמד שהראה הקב"ה למשה דור דור ודורשיו כו' דור ומלכיו, והראהו את שאול ואת בניו נופלין בחרב, אמר לפניו רבש"ע מלך ראשון שיעמוד על בניך ידקר בחרב, אמר לו משה ולי אתה אומה, אמור אל הכהנים שהרג שמקטרגין אותנו עכ"ל ע"ש. והנה המדרש הזה אומר דרשונ', חדא כיון שאמר ר"י מלמד שהראה כו', והיינו מכח סמיכות הנ"ל למד דבר זה, והיינו כיון דכתיב אמור אל הכהנים, ומאי אמור אל הכהנים לפי הסמיכות שפירש הילקוט הנ"ל, ומשום הכי אמר שאמר לו הקב"ה אמור אל הכהנים שהרגו כנ"ל, וא"כ על כרחך משה היה שואל דסביר מחמת אוב נהרג, דאל"כ אין לו סמיכות לשלמעלה, וא"כ קשה מדוע באמת היה קשה למה ידקר בחרב הא שלא כדין שאל באוב. ועוד למה אמר מלך ראשון, מאי נפק"מ בזה, (ובזה כבר התעוררו שאר מפרשים ע"ש). ועוד מאי תשובה השיב לו הקב"ה ולי אתה אומר**

חמור וכו' הקשו הא בכיצד הרגל (ב"כ כ"ה). אמר קל וחומר לשכינה י"ד יום עי"ש. אמנם במס' ב"ב דף קי"א ע"א בתוס' ד"ה ק"ו וכו' בשם ר"ת דבספרי ובתוספתא גרסינן קל וחומר למלך וכהן י"ד יום, דהיינו משה שהיה מלך וכהן ע"ש.

נמצא לפ"ז אי משה היה מלך שפיר מוכח דסקילה חמורה מסייף מק"ו הנ"ל, דכיון דחנק חמור דאיכא במכה אביו דהוקש כבודו לכבוד המקום כנ"ל, מכל שכן דסקילה החמורה מוחנק דחמור מסייף כנ"ל, וקל וחומר י"ד יום קאי למשה שהיה מלך וכהן כנ"ל, ולפ"ז שפיר לא נוכל ליליף שאר הנסקלין ממות יומתו, דאיכא למיגמר מרוצח דסגי בסייף כנ"ל, משא"כ אי משה לא היה מלך (כדעת קצת מפורשים, ויהי בישורן מלך קאי על הקב"ה כפירש"י (דברים ל"ג ה')), וא"כ ממילא קל וחומר קאי על השכינה י"ד ימים, וא"כ לפ"ז לא מוכח דחנק חמור מסייף, והוא הדין סקילה לא חמור מסייף רק סייף חמור, וא"כ לא נוכל למיליף מרוצח דסייף, דאין אתה רשאי למושכה להחמיר כנ"ל. וא"כ שפיר נוכל למיליף שאר הנסקלין ממות יומתו, ואייתר לן דמיהם במ גבי אוב וידעונו למעט הנשאל כנ"ל באריכות.

ולפ"ז זהו התחלת המדרש הנ"ל אמר משה **מלך ראשון**, ר"ל דמשה היה סובר דשאל נהרג מחמת ששאל באוב, דעל נוב עיר הכהנים היה לו תירוץ אין שליח לדבר עבירה כדאית במפורשים מזה, ומשום הכי כיון שרמז לו הקב"ה הכא ואיש או אשה כי יהיה בהם אוב כו', היינו ששאל ישאל באוב כנ"ל בסמיכות בילקוט הנ"ל, ע"ז הקשה משה מלך ראשון, ר"ל שהוא היה מלך ראשון ואני לא הייתי מלך, וממילא צ"ל הקל וחומר לשכינה י"ד ימים, וא"כ לא מוכח דסקילה חמור מסייף מק"ו מוחנק דחמיר מסייף דהוקש כבודו לכבוד המקום, הא אמרינן ואביה ירק כו' ק"ו לשכינה י"ד ימים כנ"ל בתוס', וכיון דסייף חמיר א"כ שפיר נוכל למיליף שאר הנסקלין ממות יומתו מאוב, וא"כ למה לי דמיהם במ באוב, אלא ודאי למעט הנשאל, וא"כ אמאי **ידקר בחרב**, הא שאל לא היה רק הנשאל באוב דאינו רק באזהרה כפירש"י הנ"ל בסנהדרין דף ס"ה כגון שאל כנ"ל, דליכא למימר דהוא אמינא ליליף מרוצח בסייף, הא אין אתה רשאי למושכה להחמיר כנ"ל, ועיין בסוגיא דסנהדרין הנ"ל דף נ"ג היטב ובין תבין את אשר לפניך דרך דרוש.

וע"ז שפיר השיב לו הקב"ה **ולי אתה אומר כו'**, כאשר אבאר דהנה איתא עוד שם בסנהדרין דף נ"ג (ע"א) אלא מאי בדמיהם דמיהם גמרי מות יומתו למה לי, כדתניא מות יומת המכה רוצח הוא אין לי אלא במיתה הכתובה בו, מניין שאם אתה אינו יכול להמיתו במיתה הכתובה בו שאתה ממיתו בכל מיתה שאתה יכול להמיתו, תלמוד לומר מות יומת המכה מ"מ עכ"ל, ולכאורה קשה למה לא ניליף מרוצח. אך כבר משני ע"ז בסנהדרין דף מ"ה ע"ב ודף ע"ב ע"ב דליכא למיליף מרוצח דהוי שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדן רוצח וגואל הדם, אבל בשאר מקומות הוה אמינא בעינן קרא כדכתיב ע"ש ברש"י ובגמ'. תו אקדים מה דאיתא בקדושין דף מ"ב ע"ב אין שליח לדבר עבירה, ופריך וניליף ממעילה דיש שליח, ומשני דהוי מעילה וטביחה ומכירה שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדן ע"ש היטב. ולפ"ז ממילא כיון דמשה הקשה

נליף שאר הנסקלין ממות יומת, וקשה הא זה בעינן שאתה ממית אותו בכל מיתה שאתה יכול, וצ"ל דזה נליף מרוצח, וקשה הא הוי רוצח וגואל הדם שני כתובים, וצ"ל שני כתובים שפיר מלמדן, ולפ"ז מוכח דיש שליח לדבר עבירה ממעילה וטביחה ומכירה כנ"ל, ולפ"ז חטא שאל בהריגת הכהנים, אף שהוא לא הרגם, אבל יש שליח לדבר עבירה והוי כמו שהורגם. וזהו שהשיב לו הקב"ה **ולי אתה אומר**, ר"ל מה שאת אמרת לי ששני כתובים מלמדן, זאת **אומר אל הכהנים שהרגם, שהם מקטרגין אותך**, ר"ל אם תאמר כן אל הכהנים אז יקטרגו על שאל, כי אין לו תירוץ שלא הרגם, הא יש שליח לדבר עבירה אי שני כתובים מלמדן כנ"ל באריכות, ואם תאמר אין מלמדן שני כתובים, א"כ ממילא איצטרך מות יומת שאתה תוכל להמית כמה שאתה יכול, דמרוצח ליכא למילף דהוי ג"כ שני כתובים ואין מלמדן כנ"ל, ודמיהם במ איצטרך לגזירה שוה לשאר נסקלין כנ"ל, אבל לעולם הנשאל חייב כנ"ל, וממה נפשך היה חטא לשאל כנ"ל באריכות ודוק. (ואף דבהדיא איתא מותני' בסנהדרין דף ס"ה (ע"א) הנשאל פטור (ממיתה), אבל עיין במדרש רבה סדר זו (פ' כ"ז, ז') ובילקוט שמואל (רמז קל"ט) דכתבו בהדיא דמחמת ששאל באוב חייב מיתה, ע"ש דחשיב חטא זה בתוך שאר חטאים שהיה לשאל דנתחייב מיתה מחמתו, ועיין היטב ולא כתבתי רק דרך דרוש).

מדרש תמוה (הובא בס' בגדי אהרן פ' בהר) השייך לסדר זו וצ"ל **ויקוב בן האשה הישראלית, כמה דאת אמרת** (מלכים ב', י"ב י') **ויקוב חור בדלתו, מלמד שעשה נקב בדלית ועשה אותו רי"ש, שעשה מן אח"ד אחת, ומהיכן בא לו את זה, לפי שנאמר וינצו במחנה, אמר שנהרג אביו בשם ע"י משה, אמר מי שנאמר בו אל רחום וצדיק יהרג אדם, מיד ויקוב השם עכ"ל**. והוא תמוה מאד, למה היה עושה מן אחד אחת, והוי סגי להכחיש כי אינו רחום וצדיק (ועיין בבגדי אהרן הנ"ל מה שתירץ ע"ז). ולי קשה ביותר מה שאמר ומהיכן בא לו את זה לפי שנאמר וינצו במחנה אמר שנהרג אביו בשם ע"י משה, האיך נרמז לו בהא וינצו במחנה שהרג בשם, אף שנשמע לו כי הוא בן במצרי שהרג משה, אבל מנא ידע עדיין שנהרג בשם, כי אין שייכות למחלוקתן אשר היה להם במחנה רק אי יוכל ליטע אהלו במחנה דן או לא כפירש"י, אבל כיצד היה הריגת אביו המצרי בזה אין נפק"מ למחלוקתן במחנה. ועוד קשה הא מקרא מלא הוא בסדר שמות (ב' י"א) וירא איש מצרי מכה עברי, וא"כ הרי יש טעם למה הרגו, ואי על זה אינו כדאי להרגו, א"כ למה צריך לומר מי שנאמר בו אל רחום כו', בלא"ה נמי אין מן הראוי שהשם יהרג אדם שלא כדין, (ועיין בבגדי אהרן הנ"ל שלא דיבר מזה כלל, ובאמת כל אלה תמוה הוא).

ונ"ל לבאר היטב עפ"י מה דאיתא במס' מגילה דף ט' ע"א, מעשה בתלמי המלך שכנס שבעים ושנים זקנים כו' ואמר להם כתבו לי תורת משה רבכם, נתן הקב"ה כו' והסכימו כולן לדעת אחת וכתבו לו אלהים ברא בראשית ע"כ, ופירש"י שלא יאמר בראשית שם הוא ושני רשויות

הן וראשון ברא את השני ע"ל. ואיתא במפורשים בשם המקובלים (ספר הפליאה פ' בראשית) למה באמת כתבה התורה מתחלה מלת בראשית, דבא להורות כי מתחלת הבריאה נגזר על ישראל להיות במצרים, כדאיתא במקובלים מלת בראשית נוטריקון ב"ת ר"י א"ש, ישראל שנקראו בת יהיו ר"י שנה במצרים שנקרא אש ע"ש (בבגדי אהרן ובספרו מטה אהרן כמה פעמים מזה). אמנם אנכי הקשיתי לפ"ז קשה קושית הרמב"ם בהלכות תשובה (פ"ו ה"ה) דהקשה למה נענשו המצרים על ששעבדו בישראל, הא נגזר כן מאת ה' ב"ה ועבדום ועינו אותם, ותירץ שם דכלום נגזר בארץ מצרים דוקא ע"ש באריכות, ולפי הנ"ל הרי שפיר נגזר להיות כן במצרים דוקא, דכיון דכתיב בראשית מקודם היינו על כרחך ב"ת ר"י א"ש שנגזר מתחלת הבריאה להיות ישראל שנקראו בת במצרים שנקראו אש ר"י שנה כנ"ל.

תו אקדים שני הקדמות, חדא הא דאיתא במקובלים (ילקוט ראובני פ' שמות) משום הכי הרג משה המצרי, שהיה המצרי גלגול קין והוא היה גלגול הבל. אך ע"ז קשה הא קין עשה תשובה כדאיתא במדרש רבה בראשית (כ"ב י"ג) אמר קין לאדם הראשון עשיתי תשובה ונתפשרתי ע"ש. והנה תשובה לא מהני רק עפ"י מדת החסד והרחמים, כי עפ"י מדת הדין נפש החוטאת היא תמות, וכדאיתא במדרש סדר זו (ע"י ויק"ר כ"ט ג) והוא ברקנ"ט פרשה זו וז"ל, בשעה שהקב"ה עולה ויושב על כסא הדין כו' מדת הדין עומדת על שמאלו ומדת הרחמים עומדת על ימינו ומריבות זו עם זו, מדת הדין אומרת שפוט עולמך בדין שלם לרשעים כפעלם, ומדת הרחמים אומרת אם עונות תשמור כו' ה' מי יעמוד, מדת הדין אומרת הוא רשע בעונו יומת, ומדת הרחמים אומרת לא אחפץ במוות רשע כו' ע"ש באריכות, וא"כ עפ"י מדת החסד והרחמים יוכל למחול הקב"ה על עונו של אדם, משא"כ עפ"י מדת הדין.

ותו אקדים מה דהוא שנתחייב המצרי הריגה מפשטא דקרא בסדר שמות (ב' י"א) וירא בסבלותם וירא איש מצרי מכה איש עברי, והיינו מחמת שנגש עליו להתייגע בעבודה ושעבוד מכה אותו וזה פשוט. וכתיב שם (פסוק י"ב) וירא כי אין איש, ופירש"י שאין עתיד להתגייר ממנו ע"ש, ולכאורה קשה לי הא זה בן אשה הישראלית ה' מתגייר ויצא מאותו מצרי כדפירש"י בסדר זו (כ"ד י) ע"ש. ואח"כ ת"ל מצאתי קושיא זו בש"ך על התורה סדר זו והניח בקושיא ע"ש ושמחת.

אבל י"ל עפ"י מה דאיתא בתרגום יונתן בסדר שמות (שם) וז"ל, ואיסתכל משה כו' והא לא קאים מן ההוא מצראי גבר גיור ולא דעביד תתובא מן בני בנוי עד עלמא כו' עכ"ל, ולפ"ז שפיר, אף דזה יצא ממנו, אמנם הוא הדר כפר בעיקר דכתיב ויקוב השם כנ"ל דעשה מן אחד אחר, ושוב לא עשה תשובה כנ"ל בתרגום מן בני בנוי עד עלמא, ומשום הכי הרגו וק"ל.

ובמדרש רבה סדר שמות (א' כ"ט) איתא עוד פירוש, וירא כי אין איש, ראה שאין איש שיזכיר השם עליו להרגו, והזכיר הוא השם עליו והרגו ע"ש.

ובזה מבואר היטב המדרש הנ"ל, ויקוב בן אשה הישראלית כמד"א ויקוב חור בדלתו, מלמד שעשה נקב בדלת ועשה מן אחד אחר כנ"ל, וע"ז שפיר אמר מהיכן בא לו את זה, וע"ז אמר שפיר לפי שנאמר וינצו במחנה, ושם רצה ליטע אהלו במחנה דן ואמרו לו לבית אבותם כתיב כפירש"י, ומשם נתודע לו כי הוא בן איש המצרי, (משא"כ מקודם היה סבור שגם הוא מבעלה ישראל, שהיה הישראל אחיו אשר מריב עמו, כדאיתא בש"ך בסדר זו בהדיא בשם הזוהר (דף ק"ו). ע"ש היטב), וכיון שנשמע לו שהוא בן המצרי היה קשה לו לפ"ז מאי וירא כי אין איש, דליכא למימר ראה שאינו יצא ממנו מי שעתיד להתגייר, הא יצא הוא כקושיא הנ"ל. אלא ודאי צ"ל וירא כי אין איש מי שיזכיר השם עליו להרגו כנ"ל, וא"כ הרי הרגו בשם, וזה שאמר שנהרג אביו ע"י משה בשם. ומשום הכי אמר מי שנאמר בו אל דהוא חסד כנודע, ורחום וצדיק דהוא מדת הרחמים, יהרג אדם, דהא עפ"י מדת החסד והרחמים מהני תשובה ואמר לא אחפץ במוות הרשע כנ"ל וא"כ ממילא היה מהני תשובת קין, וא"כ לפ"ז למה הרגו והסכים עמו השי"ת כיון שהרגו בשם כנ"ל. אלא ודאי צ"ל הריגה היה מחמת שהכה את העברי ואונסו לשעבודא וסבלות דכתיב וירא בסבלותם והנה איש מצרי מכה עברי כנ"ל, וקשה הא גזירה היה מן השמים ועבדום ועינו, וא"כ משום הכי כדן עשה שעינו אותו בשעבוד כקושית הרמב"ם הנ"ל, וצ"ל כתיורצו דכלום נגזר בארץ מצרים דווקא כנ"ל, וקשה הא שפיר נגזר במצרים דווקא כיון דכתיב בראשית קודם אלקים והוא ב"ת ר"י א"ש שישאל שנקראים בת יהיו ר"י שנה במצרים שנקראים א"ש כנ"ל באריכות. אלא ודאי דמלת בראשית כיון דכתיב קודם נמי שם הוא, ובזה שפיר טעה בשטותו באומרו אחד הוא אחר, כי שני רשויות הן ואחד ברא השני כפירש"י הנ"ל במגלה, ומשום הכי מיד ויקוב השם שעשה מן אחד אחר, שנקב הדל"ת ועשה רי"ש כנ"ל במדרש. אבל שקיל למטרפסיה שרגמוהו אותו באבנים, כי ח"ו בראשית אינו השם, רק כאידך דרשות בשביל ישראל שנקראים ראשית נברא העולם וכדומה שאר מדרשות עיין בהם (ע"י רש"י בראשית שם), ומבואר המדרש הנ"ל היטב ודו"ק.

לזיכרון מה שאמרתי סדר אמור

מסורה אחת ו' פעמים והוא, והוא אשה בבתוליה יקח, והוא לקברות יובל (איוב כ"א ל"ב), והוא עבר לפניהם (בראשית ל"ג), והוא מחולל מפשעינו (ישעיה נ"ג ה), והוא שב מן הפסילים (שופטים ג' י"ט), והוא רחום יכפר עון (תהלים ע"ח ל"ח).

ואמרתי כן, ומקודם אבאר דברי רבי יעקב בפרקי אבות פרק ד' (מ"ז) באומרו, הוא היה אומר יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעוה"ז מכל חיי עוה"ב, ויפה שעה אחת של קורת רוח בעוה"ב

וזהו אומרו אם תשוב ישראל, והתשובה תהיה נאום ה', ר"ל מחמת דיבורו של הקב"ה שהוא ציוה לקיים מצותיו וחוקיו, ולזה חשק לשוב אל ה', ולא זולת פנייה אחרת, אז אלי תשוב, אלי דייקא שיהיה אל ה', שיזכה לבוא לפני הדרת מלך מלכו של עולם כנ"ל, אבל אם תסיר שקוצו לא יהיה רק מפני שהוא מתירא מפני חרון אפו, וזהו מפני פנים של זעם כנודע, אז ולא תנוד, ר"ל לא תנוד ממקומך הראשון שתגיע תחת כסא כבוד כאשר היית מקדם, אבל לא תעלה מעלה מעלה כנ"ל, והבן וקצרת.

כלל דברינו, ע"י תשובה ומעשים טובים תגיע הנשמה למעלה יתירה כאשר היה מקדם, כנ"ל. והנה הזוהר הקדוש (עין מגיד מישרים להב"י פ' בראשית ד"ה אור ליום השבת י"ד לטבת) כתב כפשוטא משום הכי בא הנשמה לעוה"ז כדי שלא יהיה לה נהמא דכיסופא, כי קודם בואה לא באה בשכרה, כי עדיין לא עבדית שום פעולה טובה, משום הכי באה לעולם לעשות מצות ובזה באה בשכרה.

ולפ"ז זהו ביאור מאמר הנ"ל, כיון דמתחלה אמר ר' יעקב שם (משנה ט"ז) התקן עצמך בפרוור כדי שתכנס לטרקלין, ויהיה קשה לך א"כ מה יעזוה, הרי כבר היתה הנשמה בטרקלין קודם ביאה לעוה"ז וכנ"ל. לזה אמר עוד הוא היה אומר יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים מכל חיי עוה"ב, ר"ל חיי עוה"ב אשר היה לה קודם בואה לעוה"ז כי היה נהמא דכסופא, משא"כ ע"י תשובה ומעשים טובים כנ"ל בזה. ועוד דע לך יפה שעה אחת קורת רוח בעוה"ב מכל חיי עוה"ז, ר"ל קורת רוח של עוה"ב כעת אשר בא לה מוח"י עוה"ז, הוא יפה ויפה מעוה"ב שהיה לה מקדמת דנא, דמקודם היה תחת כסא כבוד ועכשיו היא עלתה במעלות הסולם גבוה מעל גבוה עד הדרת פני מלך מלכו של עולם כנ"ל, ומכל חיי עוה"ז הוא מ"ם הסבה, כמו מה' מצעדי גבר כוננו (תהלים ל"ז כ"ג), וכן מנשמת אלוה יאבדו (איוב ד' ט') ודומיהם, ר"ל מסבת זכות חיי עוה"ז שסגל במצות ומעשים טובים, יפה לו קורת רוח בעוה"ב מקדם קדמותה וכנ"ל והבן וקצרת. (א"ה) בכת"י רבינו חסר ההמשך לבאר קישור המסורה, וחבל על דאבדן. אבל כדי שלא להשאיר דברי תורתו קרעים קרעים, אפשר שנתכוין רבינו לבאר המסורה באופן זה, "והוא אשה בבתוליה יקח", רומז על הנשמה הטהורה שהאדם מקבל מתחת כסא הכבוד, וע"ד אומרים ז"ל בחגיגה (ט"ז). דהנשמה נקראה "שוכבת בחיקו", והתכלית היא "והוא לקברות יובל", שלאחר ימי חייו כאשר יקברו את הגוף אז תתעלה הנשמה, "והוא עבר לפניהם" ותשיג הרבה מעלות יתרות ממה שהיו לה מקודם, ואם ח"ו "והוא מחולל מפשעינו" שנתלכלכה ע"י עבירות, אז "והוא שב מן הפסילים" שיעשה תשובה, "והוא רחום יכפר עוון" שיעשה תשובה מאהבה, ואז תשיג למעלה גבוה יותר. (ליקוטים - כ"י [הנוכחי] מס' 222, ע' 31)

מכל חיי העוה"ז. ודקדקו רבים דקשיא רישא אסיפא, דברישא קתני תשובה ומעשים טובים יפה מכל חיי עוה"ב, ופשיטא דחיי עוה"ב של קורת רוח קאמה, ובסיפא קתני ויפה שעה אחת של קורת רוח בעוה"ב מכל חיי עוה"ז, ופשיטא דחיי עוה"ז של תשובה ומ"ט דקאמר (ועיין במדרש שמואל מזה).

ואמרת כך, ומקודם אציג פה עמדי מה שבארתי פסוק בירמיה ד' א', אם תשוב ישראל נאום ה' אלי תשוב, ואם תסיר שיקוצין מפני ולא תנוד, ויש לדקדק דהו"ל למימר כה אמר ה', ולמה מפסיק עם מלת נאום ה' באמצע, וגם מתחלה אמר אלי תשוב, והדר מסיים ולא תנוד, וגם מאריך באומרו אם תסיר שיקוצין מפני, והוי סגי באומרו אם תשוב כמו ברישא.

ונ"ל לבאר עפ"י מה דאיתא במקובלים למה ולמי היה התכלית בריאת האדם אשר הנשמה קדושה חצובה מתחת כסא הכבוד, דגוף הנגוף הלזה מלא רתיחת מחשבות רעות ולהגדיל עון ולהרבות פשע ומלכלך נשמתו ממה שהיתה, והלא עדיף היה לה שלא תבוא ותתענג בדשן נפשה תחת כסא הכבוד. ותיצו כי זהו מחשקת הקב"ה להטיב לברואיו יותר ויותר, אם תטיב מעשיה ברב אמיץ כח תכלית השלימות, אז תבואה למעלה גדולה וגבוה יותר ויותר ממה שהיתה תחלה תחת כסא כבוד, תעלה למעלה לראש העלאות הרבה לאלפי אלפים ורבות עד אין סוף, עד אשר תבוא לפני רום הדרת פני מלך מלכו של עולם, והיה ענינו רואות את מוריו עכ"ל. וכתב בעל אהבת השם (שער י"ג) שזהו כוונת חז"ל (ברכות ל"ד:) במקום שבעלי תשובה עומדין צדיקים גמורים [אין] יכול לעמוד, עומדין דייקא, ר"ל בעלי תשובה הם עומדין במקום שהיו כבר תחת כסא כבוד ואינם עולים למעלה יותר, אבל צדיקים גמורים עולים למעלה וגבוה יותר כנ"ל.

והנה באמת כל זה בעושה תשובה מיראה, אבל בעושה תשובה מאהבה דאז זדונות נעשו זכויות, ממילא וודאי אף הוא עולה במעלות הסולם גבוה יותר ויותר כנ"ל. והנה עיקר מאהבה הוא שעושה הכל לשם ה' ב"ה בלתי שום פנייה אחרת כלל כי אם לקיים דיבורו ית' שהוא ית' המצווה לאמר עשה טוב, וחשק לקיים מצותיו ועבודתו וכנודע. והנה הגמ' (ע"י יומא פ"ו. ובפ"י הר"ף על עין יעקב שם) רכמי כתיב (הושע י"ד ב') עד ה', וכתב (שם פסוק ג') אל ה', ומשני כאן מאהבה אל ה', וכאן מיראה עד ה'. והיינו י"ל עפ"י הנ"ל, ע"י תשובה מאהבה יזכה שיגיע למעלה יתירה גבוה ויותר עד שתבוא נפשו לפני רום הדרת פני המלך מלכו של עולם כנ"ל, וזהו אל ה', אבל ע"י תשובה מיראה לא יגיע רק עד ה' וזהו תחת כסא הכבוד וכדאיתא ביומא (פ"ו).

יו"ל מכת"ק ע"י

להצטרף לרשימת המקבלים את הגליון מדי שבוע בשבוע, או להערות והארות, נא לפנות
seforimvelt@gmail.com